

Megjelenik
1 évfolyam 12 íven,
egyes szám a hónap 1-én.
Előfizetési díja:
1 forint.

IRODALMI SZEMLE.

KIADÓ ÉS SZERKESZTŐ:
LUGA LÁSZLÓ.

Hirdetések
kétszer hasábozott
petitsoronként
6 krajczárral
számítatnak.

Eger. VI. évfolyam.

2. szám.

Február 1-én, 1881.

Nm. ft. dr. Roskoványi Ágoston nyitrai megyés püspök félszázados áldozárságá- nak emlékére.

A nagy egyháztudor sz. Ágoston egy helyütt a korszellemet találóan egy folyóhoz hasonlítja, mely olykor még jobb érzelmű egyéneket is magával ragad, sőt néha olyanokat is, kik nem közönséges képességgel épen e szellem ellen küzdenek ugyan, de vele végképen még sem szakítanak.

Oka ennek, igénytelen felfogásunk szerint, abban van, hogy nincsen rossz, nincsen hiba, melyben egyszersmind valami jó, valami igaz is ne rejlenék; s némelyek, szellemi erejükben és szándék tisztaságukban elbizakodván, nem haboznak mindkét fél ellen sorompóba lépni, t. i. azok ellen, kik csakugyan rosszban török fejöket, valamint azok ellen is, kik a jónak védelmében szorítottak, szűkkeblűek.

E tévesztett eljárás még veszélyesebbé válik, midőn a korszellem a szó teljes értelmében, az anyagi világ szelleme, mely nem csak egy vagy más jóval, de egyenesen az Isten országa — s az összes kinyilatkoztatással áll ellentétben. Midőn az igazság bizonyos pártolói (?) a kereszténységet nem mint egy egészet, műszerveket egészet fogják föl, s az egyház tanait, hitágazatait nem tekintik az ezen egészszel való összefüggésben; hanem az isteni intézményeket, az egyházi élet tüneményeit általános alapelvekből, kedvencz szólásmódjuk szerint, mélyelműleg származtatják.

Ki nem veszi észre, hogy ezzel a kereszténymultnak háboru lön izenve; a multnak ugyanis se tiszta kereszténysége, se tiszta erkölcsisége nem lett volna, mert hiányzott tiszta szelleme, mely annak alapja. Így történik, hogy az alapigazságok közé saját agyidőreiket vegyítők a kitűnő tehetségű egyéneken, kik a műveltek nevezett XIX. században, a hitetlen philosophia vagy

az istentelen politika ellen az üdvözítő egyház sz. ügyét lelkiismeretes avatottsággal vették védelmükbe, szégyenfoltot akarnak ejteni.

Rohanó korunk szelleme a rationalismus, mely nem csak a természetfölötti vallástól idegenkedik, de egyszersmind minden régít kihívólag lenéz. És épen ez utóbbival egynémely jobb elméjüket is úgy meg-meg tántorított, hogy a keresztény tudományos életben gyökeres átalakulásért rajongván, észrevétlen elleneink kezére dolgoztak. Mig a hitetlen rationalisták az egyház hajnalkorát piszkolják, mintha az ész világát elnyomná: az alatt egyik-másik reformsóvár író nem átalotta ajkára venni, mintha a kath. egyház, az „örök tüzet“ az Istentől nyert szellemszikkra nem terjesztené, vagy azt az emberi döreség által elhomályosítaná.

A lap szűk kerete miatt a tudatlanság, illetőleg szív s akaratromlottság irányai fölötti bírálatunkat mellőzni levén kénytelenek, csak azt mondjuk, hogy korunknak lehetnek kívánalmai, melyekhez a fejlődő tudományt, megkülönböztetvén mindenkor annak bensejét, obiectív lényegét a mulékony külsőtől, nem alkalmazni, hiba volna: de távol legyen tőlünk harcra kelné a hagyományos multtal, melynek ápoló karjaiban fölnevelkedtünk, tüzésnél megmelegedtünk, fényénél megvilágosodtunk, s melyet az egyház drága élete gyanánt mutat föl, s tekintélyével megszentített.

Az igazság hívei, kik a tudós borostyánával a magasztos erények palmaágát is egyesítik, kivétel nélkül így éreznek, s céljuk levén „omnia instaurare in Christo“, mind nyiltabban hirdetik hagyományos rendszerezéssel a kereszténység örök elveit. A legszentebb érdekek ilyen hős bajnokainak díszes sorában előkelő hely s név illeti

meg Arpád nemzedékének ünnepelt fiát dr. Roskoványi Ágoston megyés püspök urat, kinek nemes működése eredményeire alkalmazhatjuk a sz. könyv szavait; „Rigans montes de superioribus et fructu operum satiabitur terra.“ Ő excellentiája azon kevesekből való, kinek áldástól követett élete, szentség s tudomány ápolásával, Isten s örök igéinek megdicsőítése, felebaráti szánalom s jótékonyág szakadatlan folytonossága által egész nagy tette magasul.

Nagyon illőnek s kiválóan alkalomszerűnek gondoljuk azért e nagy férfuról, kinek hatása messzebb ér hazája kiterjedésénél, annál inkább megemlékezni: mivel rövid idő előtt üllötte, Isten kegyelméből, a jóknak, élükön szentséges atyánkkal, forró üdvkívánatai, őszinte kegyelete, gyöngéd szeretete és örömkész dicsőítése közt, félszázados áldozásának ünnepét.

Roskoványi Ágoston született 1807. decemberhó 6-án Ung vármegyében Szennán, hol atyja nemes Roskoványi László földbirtokos és több megye táblabírája, s anyja a szelid lelkületű Szikszay Anna, szintén régi jónevű családok egyikének ivadéka, az idétt lakott. A legnagyobb gonddal s vallásosan tartott házi nevelés végével az erényes s buzgó szülék az igaz, szép s jóra tárt keblü fiacskájokat a gymnasiumban tanárkodó piaristák kisszebeni collegiumába vitték, hol az hat esztendőig úgy töltött, hogy, mit a latin koszos mond „urit mature, quod vult urtica manere“, rajta teljesen valósult. Kedves alakja, tudványa s jámborsága mindenkinek megnyerte szeretetét, és neki is többször örömet s kitüntetést szerzett. A jeles szellemi sajátok s kiválóan szép deli személyiség épen nem fénytelen reményekkel csatolhatták most a középiskolai tanulmányokat sikeresen befejezett 15 éves Roskoványi Ágostont a világi pályához. Ámde ő, kinek, a még gyöngye kebelben meggyökerezett istenesség serdülő korában kalauzoló fáklyafényül szolgált, ellenállhatlan vonzalmat érezvén a papságra, Egerbe ment, hol báró Fischer István kész örömmel vette őt föl a jelöltek sorába. Gyors felfogás, hű emlékezet, ritka munkakészség, éles értelem, határozott ítélet, benső valóságosság, az elüljárók iránti tettetés nélküli tisztelet és nemes szerénység, leendő nagyságának ugyannyi sugárként, jellemzők ott Roskoványit, ki 1822—1824-ben a főmegyei növeldében a bölcészeti osztályokat kitünő előmenetellel haladta meg. Erre

föllebbvalóinak, kiknek nem ok nélkül lön kedvence. Intézkedő akaratából a theológiára a pesti m. kir. tudományegyetembe küldetik, hol 1827-ben, még mint növendékpap „aetate iuvenis, sed scientia maturus,“ a szépművészetek s bölcsélet borostyánával koszorúztatott meg. A hittudományi tanfolyammal is kitünő eredménnyel készen lévén, nagyobb kiképzés s önművelődés végett a sz. Ágostonról címzett bécsi papintézetbe megy, hol 1832-ben, miután, az egyházi rendeket már egy hónappal előbb fölvevén, szent miséinek zsengéjét édes hazájában 1836 januárhó 9-én a Mindenhatóknak bemutatta, — tanárainak üdvözlései közt hittudori rangot nyert. Erre az alapos tudományosság- s őszinte hitbuzgalomban magát eddigelé mindenütt kitüntetett fiatal áldozár 1832. mart. 19-től június 28-ig Hevesmegyébe keblezett Makláron káplánkodott. Rövid három hónapot töltött ugyan itt el, s mégis mint az Isten erkölcsi országának terjesztésében fáradhatatlannak, kedves emléke maiglan is fölmaradt. Majd ugyanazon hónap 28-tól okt. 25-ig tanulmányi felügyelő s aligazgatónak rendeltetik az egri seminariumban, hol is e nagy jelentőségű mindkét hivatalnak lelke egész hevével igyekezett megfelelni. — Ifjú papra nézve kétségbevonhatlan kitüntetés s fontosabb hivatásra való kijelöltetésnek tekinthető, ha az egyházmegyei kormányzatnál nyer alkalmazást. És a 25 éves Roskoványi már 1832. okt. 25-én az érseki hivatalba kerül egyelőre ugyan levéltárnokul s sz. széki m. jegyzőül. És ez időtájt már kifejezést adott írói tehetségéről is. 1834-ben t. i. nyomtatásban megjelent a pápaságot hittanilag és jogilag tárgyaló „De primatu Romani Pontificis, ejusque iuribus“ (Augustae Vindelicorum nagy nyolczadr. I—X és 316 ll.) című munkája, melyet a bölcészeti mélység, theologiai alaposság, az anyag minden oldalú felfogása s ügyes feldolgozása miatt, a tudományok fölöntjei nem csak hazánkban, de messze külföldön is nyílt karokkal fogadtak. — Különös tekintettel van szerző a petrinusi helyek sz. írásai magyarázataira, melyeket tüzetesen vesz elő, s a kételyeket eloszlatja. A szóban levő tárgy megvilágítására előhozta a régiek s újabbak nézeteit, s azokat majd osztja s elfogadja, majd visszautasítja s helyreigazítja, vagy, mint a furfangos német írók értelmezéseit, élesen megzáfolja.

Mennyi tapintatot, mennyi ügyességet tanu-

sított e mellett a rábizott egyházkormányzati tisztek betöltésében Roskoványi, váltig kitetszik abból is, hogy, a hazának egyik nagy fia, az egyházi ügyek egyik főtámasza, az európai irodalmi nevezetességü Pyrker László patriárka-érsek őt 1835. jul. 1-én titkárává, auguszt. 24-én irodagazgatóvá és szept. 18-án sz. széki ülnökké mozdította elő. Ezen fontos állásokban tárult föl előtte az egyházmegyei igazgatásnak egész gépezete, melynek kerekeit most már ő is, hivatalos szerény működésével mozgásban tartotta.

Azonban a pihenést nem ismerő Roskoványinak az érseki udvarban töltött ideje nem egészen a hivatal gondjai közt pergett le, s így került ki a sajtó alól 1836-ban a „K a t e k i z m u s” (Eger, nyolczadr. 135 ll.) czimen az egri érseki megye számára irt könyve, mely kérdés s feleletekben közli a kath. religio kutfjeiről, a hit-s erkölestánból való tudnivalókat. Előadása tiszta, egyszerű, távol minden szokatlan s elvont kifejezésektől, mint a ki egy perczig sem téveszti szem elől, hogy olyanokhoz szól, kik a religióban ujonczok. — A m. kir. tudomány egyetem hittankara a magyar névnek külföldön is annyi tiszteletet szerzett Roskoványi Agoston irodalmi munkásságát, melylyel a tudorra avattatásához hittel erősített ez ígérését is „Juro me veram Jesu Christi religionem ad usum vitae humanae constanter tractaturum, et semper fidelem Ecclesiae Romanae cultorem futurum”, oly szépen megvalósította, megfelelően azzal méltányolta, hogy őt 1836. juniusban közakarattal, a kebelbeli tagok közé igtatta.

Ha már azon magas bizalom, melylyel sikeres működését a kora irodalma és művészete színvonalának magaslatán álló patriárka-érseke jutalmazá, valamint a megkülönböztetés, melyre a mély s terjedelmes ismereteiért a jámbor Roskoványit a m. kir. tudomány egyetem érdemesíté, rá nézve fényes kitüntetés volt: még nagyobb kitüntetés ama kegyelem, melylyel ő cs. kir. apostoli fölsége által nagyszivü főpásztora előterjesztésére 1836. jul. 30-án a még 29. éves pap az egri székesegyház valóságos kanonokjává neveztetett. És ezzel kezdődik már egyházi, valamint irodalmi pályájának újabb fényes korszaka.

Az egri főkáptalanba lépve, a nagytekintélyü testület hivatalai közül azonnal több ruházattal rá egyszerre, melyeket Roskoványi, kibén a tudomány a lelek emelkedettségével, az ügy-

avatottság a kezelési avatottsággal, a hivatal tudata a szükséges körültekintéssel, az állás sugallta szigor a helyzet által ajánlott discretióval elválaszthatlanul párosul, — egyenlő buzgósággal s eredménynyel viselt. Sőt vas szorgalmánál fogva, bokros tennivalótól megtakarítgatott perceiben folytonosan tanult, jegyzett, s így lendületet adott további irodalmi működésének, mely az üldözöbe vett egyház épen ostromlott tanai s fegyelmi pontjainak, hiteles forrásoknak alapján, megvédésére irányult.

Ezen irányzat jellemzi azon irodalmi tevékenységét, melynek figyelemre méltó terméke lón a „De matrimonio in ecclesia catholica” czimü harminczkét ives munka. A méhszorgalmu szerző ezen, a dogmaticus, jogász s történész előtt nagybecsü művet két kötetre osztá. Az első (Augustae Vindelicorum, 1836. nagy nyolczadr. I—II. és 98 ll.) értekezik az egyház-törvényhozási hatalomról a házasságot illetőleg. A második kötet (1840. Agriae, nyolczadr. I—VIII. és 269 ll.) fősulyt helyez a házasság felbonthatlanságának bebizonyítására. Roskoványi természetesen nem tarthatta magát e fejtegetéseiben egészen távol azon nagy kérdések megvilágosításától, melyek a XIV. században és a következőkben, a fölvetett tárgyra nézve, élénk viták anyagát képezték, s a tudósok partalakulásait eredményezték. Behatóan is foglalkodik a téves nézetekkel, kimutatván azoknak veszélyességét, a nélkül azonban, hogy a meddő specialitásnak s értelmetlen szörszálhasogatásoknak volna barátja. Komoly discussio arra nézve, hogy a házasságnak az egyházi törvényhozástól való elválasztásából a társadalomban a legnagyobb károk származnak, — gyakorlati felfogás és világos előadás főigyekezete; s a diadal, melyet e tekintetben kivivott, nem egészen a széleskörü tudományosságának, részben a magyar egyenes lelkűségnek érdeme.

Majd kegyelmes érseke kiváló tulajdonai miatt magasabb pályát, egészen az egyházi méltóságok teljének eléréseig, szánván Roskoványinak, ki iménti kiadványaiban is lelke nagyságának s az udvozító egyház iránti fiui ragaszkodásának meglepő bizonyítékát nyujtá, rövid időn őt oldala mellett udvari kanonokjává választá, 1837. nov. 18-án a főegyházmegyei gazdag könyvtár igazgatását neki adta, és 1839. april 20-án saári, máskép Saar-Monostorról czimzett sz. András

apátjává emeltette, 1844-ben pedig, mint oly egyént, kinek erélyében, tudományában s önfeláldozó buzgalmában különösen megbizni lehet, papnöveldeje kormányzójává tette, utóbb ő s éneklő s olvasó kanonokká léptette elő. Mindezen sok rendbeli elfoglaltsága s tisztségei mellett azonban Roskoványi kanonoksága első éveiben, már az 1839-ki, megint 1843-ki országgyűlési főkáptalani követséget is kész volt magára vállalni. És tudjuk, hogy ezen országgyűlési szereplése oly mező lön, melyen az idétt a hazánkban is fölmerült áttérési s vegyes házassági ügyben való magatartása nevét megdicsőítette; s hogy másfelől az itt észlelt korszükséglet lön szülője a vegyes házasságokat, melyeknek kérdése az országházban és sajtóban hosszú, s az egyház ellen keserű vádaktól nem ment vitákat idézett elő, — taglaló „De matrimoniis mixtis” című dolgozat első (1742. *Quinque-Ecclesiis*, nagy nyolczr. I—XXII. és 592 ll.), és második (u. ott s akkor I—VIII. és 837 ll.) kötetének.

A tárgyavatott író ezen művének, melyben a kath. vallás igazságainak előtűntetését s megvédését előmozdítandó, láttatja a világirodalom és századok történetének mezején való, bámulatos ítélőtehetséggel párosult dús ismereteit, ropant olvasottságát, harmadik kötete 1854-ben (Pestini, I—XCV. és 623 ll.), negyedik 1870-ben (I—XXIV. és 835 ll.), ötödik 1871-ben (Pestini, I—XXV. és 656 ll.) és a vegyes házasságok jogtörténetének anyagát okmányok, irodalom és az összes idevágó könyvészettel, kiegészítő hatodik kötete 1877-ben (Nitriae I. és 930 ll.) látott napvilágot. Mielőtt ünnepeltünk többi irodalom-munkáit előhoznók, némileg színezzük főlebbhaladását, miglen az egyházi rend teljét elnyerte.

A dicsőült Pyrker L. 1847-ben suffragán püspökének ohajtá Roskoványit; 1848-ban a prágai es. k. tudományegyetem, az annyi önfeláldozással kivított érdemnek s tudományosságaért örök halára méltó praelatusnak, némiképen megjutalmazandó az egyháztörténelem rejtekeiben tett sikeres buvárkodásait s a theologia termékenyítést, halántékát kartársi hittudori babérral övezé; és 1850-ben, főkáptalani helyettesé választván, a püspöki hatalom gyakorlatának sphaerájába lépett, megszerzendő a tapasztalati élet azon bevégzettségét, mely egy főpásztorban mel-

lőzhetlen tulajdon. 1851-ben a nemeskeblű Bartakovics Béla Roskoványit, méltatva törhetlen munkásságán kívül, főleg a sokoldalú egyházmegyei kormányzatban ismert tájékozottságát, által. helynökévé tette. De a megtisztelő bizalom ez új nyilatkozatával sem voltak kimerítve a diadalok, melyeket Roskoványi aratni oly kevés év lefolyása alatt szerenésés volt. Mert az isteni gondviselés az egyházi s polgári erényekkel tündöklő szerény ált. helynököt, ki előléptetéseért egy tapodtat sem tett, azt soha sem kereste, azon polezra emelé, mely őt joggal megillette. 1851. apr. 29-én ő es. kir. apostoli fölsége által, a gr. Nádasdy Ferencznek a kalocsai érsekségre áttételével elárvult váczai megye püspökévé neveztetvén ki. Midőn e méltóságot hosszú vonakodás után elfogadta, az egyházi rend teljét ugyanazon év nov. 30-án b. e. Scitovszky János Magyarország hgprimása s esztergomi érsek fölavató kezeiből nyerte el, s életét ezentul egyházmegyéjének szentelte, ritka jeles tehetséggel s rendkívüli szorgalommal töltvén be nemesak szorosan vett hivatala minden ágait, de ezeken kívül a mily sokféle, ép oly hathatós munkásságot fejtvén ki, s üdvöt árasztván mindenütt. Csakhogy nem sokáig örvendhetett a váczai dioecesis hön tisztelt püspökének. Mivel a böles fejedelem, kinek éber szemei föl tudták keresni a legérdemesebbet, az 1858 ban meghalálozott Palugyai Imre utódául a terjedelmesebb nyitrai egyházmegye élére állította a méltóságban is a szelid s alázatos Jézust híven követő Roskoványit, kinek munkás és jótékony élete zajtalan és csendben terjeszté áldásait.

S most azt várja tán a nyájas olvasó, hogy részletezzük az ur küldötteként kormányzó lánglelkű főpásztornak, kinek nevével ragyogóbb betűkkel alig lesz valakié írva a nyitra egyházmegyének évkönyveiben ivadékról ivadékra emlegetendő dicső tetteit? Köteteket írjon bár, ki e nagy szellemű főpap életét akarja leírni: de enyészhetlen érdemeinek fénysora azoknak keskeny határai közt sem férne el.

A legrövidebb vázlatot adjuk tehát kimerítő egész helyett, már csak azért is, mert áradozni tilt a szerenység, tilt saját gyöngeségünk érzete.

A nyitrai egyházmegye ünnepelt püspökének fényköre az egyházi pálya, melynek magasztos kötelmei teljesítésében forró honszeretetének is legszebb, legáldásosb zálogát hiszi a haza oltá-

rán bemutatni. Feddhetetlen élet, szent szándék, ernyedést nem ismerő munkásság, atyai kész szeretet, jóságos szív jelzik magas személyét, a főpásztori tevékenység, a legnagyobbtól a legkisebb cselekvényig, az isteni tisztelet fényének, pontosságának szeretete, a hitéletet előmozdító templomok, iskolák építése, gyarapítása jelölik püspöki pályáját. Nincs jó s üdvös vállalat, melyet valósítani ne kívánna. Érző szívének kedvelt, szeretetének választott tárgya a vallásos nevelés és tudományos művelődés, papnöveldéje

egyházmegyéjének boldogsága. De más jótékonyági céloktól sem marad ő el soha, kinek nagy lelke nagy eszmékben, nagy tervekben fárad, sőt az elsők közt áll mindenkor. Isten csak a megmondhatója azon tetemes áldozatoknak, melyeket a dús jövedelmeinek közepette is személyére nézve apostoli szegénységben élő főpap tesz, ki gazdagságában Isten sáfárául tekint magát a végből, hogy fölőslégét az inséges és szenvedő emberiség közt ossza ki.

(Folyt. és vége következik.)

Szemle.

Répászký József. Általános Dogmatica. vagyis Alapzatás Theologia (alapvető hittan.) Irta R. J. kassa-egyházm. áldozár s papnöv. r. ny. hit-tanár II. k. 2. rész. n. 8. 358—981. l. Kassa, Scharf. 1880. (Vége).

A bizonyítást bibliai érvekkel kezdi s fölhoz bizonyítékokat az ó- és az ujszövetségi szentírásból. Az ó-szövetség, mely előképe és kezdete vala a Krisztustól alapítandó egyháznak, elég világosan jelze azt, hogy az Isten országában a földön kell a hitdolgokban csalhatatlan tanítónak lennie. A Krisztustól Péterben és utódaiban megalapított primátus minden attributumaival az ó-szövetségben előképezve volt. Istennek nemünk kezdete óta mindig volt a földön helytartója. Ilyen volt Ádám, az első főpap és pátriárka; utána a vízözönig a Seth nemzetségében egymásra következő patriárkák, azután Noe, Ábrahám, Izrael, Áron, Eleazar stb. Hitkérdésekben a legfőbb bírói és tanítói hatalom a főpapi hivatalhoz, a főpap személyéhez volt kötve, s midőn a zsidó Summus Pontifex ex cathedra Moysis megszólalt (t. i. a vallást illető dolgokban), szava mindig döntő, megmásíthatatlan vala, mert az csalhatatlan volt. Erről Krisztus maga is bizonyoságot tesz (Máté 23, 2—3); annál inkább csalhatatlannak kell lennie a hitdolgokban Isten földi helytartójának az ujszövetségben, s hogy az legyen, erről Krisztus gondoskodott. Itt azután átmegegy szerző az ujszövetségi szentírásra s a három főhelyet (Máté 16, 18; Lukács 22, 31—32; János 21, 15 s köv.) alaposan fejtegeti.

A 87-ik §-ban fölhozza a keresztény hagyomány tanubizonyosságát arra nézve, hogy a vatikáni zsinat definitiója nem foglal magában sem-

miféle új tant, mert azon hit, hogy a pápa, midőn ex cathedra tanít csalhatatlan, a kath. egyházzal egykoru.

Ezen hagyományi bizonyításában szerző érveket merit:

1) Az egyházatyák és más régi egyházi írók tanubizonyosságaiból;

2) A régi pápák és zsinatok határozataiból és cselekvésmódjából;

3) A későbbi korban élt theologusok és szentek tanubizonyosságából;

4) Az egyházatyák kora utáni hitmeghatározásokból; végre

5) Azon történeti tényből, hogy az ex cathedra szóló pápák eddig még sohasem tévedtek.

Szerző ezen hagyományi érve, melyet ő az apostoli atyáktól kezdve korunkig vezet, igen kimerítő. Ezen hagyományi érv egy egész történeti tanulmány. Behatóan foglalkozik szerző ama vádakkal, melyeket az apostoli szék tekintélyének ellenségei Liberius, Vigilius és I. Honorius pápák ellen fölhoznak s bebizonyítja, hogy ezen vádolt pápák illető nyilatkozataiban hitellenes tan nem foglaltatik, s hogy az, a mire a pápai tekintély ellenségei hivatkoznak, nem volt határozat ex cathedra. Különösen a mi Honoriusat illeti, a III-ik konstantinápolyi zsinat ezen pápát nem eretnőség miatt, mint a gallikánok állították ítélte el, hanem mulasztás miatt, hogy t. i. akkor, midőn határozottan kellett volna nyilatkoznia, kimondania, illetve azon kath. hagyományos tant, hogy Krisztusban isteni és emberi akarat s ezeknek megfelelő cselekvények különböztetendők meg, ő ezt nem tette s ezen mulasztása által a monotheletismusnak időt engedett nagyobb terjeszkedésre.

*

Szerző azután még az ex cathedra szóló pápa csalhatatlanságának bebizonyítására a primátus czéljából s egyéb belső és theologiai okokból hoz föl érveket s ezek terjedelmes fejtegetését befejezván, átmegegy a közönséges zsinatokra, melyek az egyházi csalhatatlanság rendkívüli alanyát képezik.

A zsinatokról már fönebb is szólván, itt azokról rövidebben értekeznek. Először is a köz. zsinat tagjairól és kellékeiről szólván, átmegegy azok tekintélyére. Itt a kérdés velejét ezen tételben öszpontosítja, mely így hangzik, hogy „a pápa által megerősített köz. zsinati határozatok magukban véve (ex sese) az egész egyházat kötelezik, s azok, ha e hitre vonatkoznak — abban, mi a hit tárgya — csalhatatlanok, és pedig nem azért, mert azokat az egész egyház elfogadja, hanem már magukban véve.” Itt először azt vitatja be szerző, miszerint oly eset sohasem állhat be, hogy az egyház akár a pápai határozatokat ex cathedra, akár pedig a hitdolgokban való köz. zsinati határozatokat el ne fogadja. Ezen határozatok mindig az egyház hitét foglalják magukban s ugyanazon assistentia divina, mely az egyházi tekintélyt a hitdefiniókban támogatja s tévedni nem engedi, biztosítéka annak is, hogy az, a mi ekkép meghatározatik, az egész egyház helyeslésével találkozik. Azután még több igen találó és megszívlelendő megjegyzést tévén szerző az oekumenikus zsinatokról, áttér ezek tekintélyének bebizonyítására.

Figyelemreméltó, a mit a 92. §-ban a köz. zsinatok hasznáról mond. Találó észrevételekkel áll elő szemben azon balvélekedéssel, hogy a pápa csalhatatlanságának dogmatizálása után a közönséges zsinatok fölöslegesekek.

Azután szól a pápa részvétele nélkül tartott köz. zsinatok határozatairól (de decretis conciliorum quae tantum convocatione sunt oecumenica); azután szól még a részletes zsinatok és a római congregatiók hit- s erkölestani határozatainak tekintélyéről. Végre

A negyedik cikkben szól a világon elszórt egyház csalhatatlanságáról.

Ezen egész III-ik fejezetben szerző nagy tárgyat ölel föl, melyet úgy csoportosít, hogy minden a primátus, mint az egyház középpontja körül összesítve legyen, a mint tényleg is úgy van a dolog, hogy az egész kormányzó és tanító egyház tekintélye az egység ezen középpontjából

kiragyogva árad ki a Krisztustól alapított egyházban a hierarchiára. A tárgyak ily csoportosításában szerző a kath. egyháznak a püspökök szent hatalma által mérsékelt monarchia képét állítja szemünk elé.

A negyedik szakaszban csoportosítja R. az egyházi csalhatatlanság tárgyát, s rövid bevezetés után szól az egyházi csalhatatlanság tárgyról és határaitól általában, azután pedig különösen. Ezen csalhatatlanság tárgya első rendben: a hitsymbolum, a rituale, az egyház constitutiója, a hit anyagi kútforrásai s ezek tartalma; második rendben pedig azon igazságok és tények, melyekre nézve ha az egyház nem volna csalhatatlan, a hitletéteményt sem tudná hiven és teljes épségben megőrizni.

Azután részletesen fejtegeti, hogy az egyház csalhatatlan: a) a kinyilatkoztatott igazságok kifejtésében és értelmezésében;

b) a hittel összetüggő természeti igazságok fölismerésében és meghatározásában;

c) a hittel ellenkező tévelyek fölismerésében és elvetésében;

d) a dogmatikus tények fölismerésében.

Ezen fejtegetéseiben is a közönségesnél mélyebben ereszkedik az illető tárgyakba s tekintettel van korunk némely tévelyeire, melyek ezen tárgyakat illetőleg fölmerülnek.

Azután szól:

e) a tanok alsóbb theologiai minőségének meghatározásáról és az egyházi tancensurákról, számos ily censurát névszerint is föl sorolva s jelentményöket megmagyarázván. Kimondja, hogy az egyházi legfőbb tekintély által véglegesen kimondott ily tanitételek (censurák) a hiveket benső hitengedelmességre kötelezik, mert az egyház ily itéletekben is csalhatatlan. Végül szól az egyházi könyvtilalomról is.

f) szól az egyház csalhatatlanságáról a feyelmi dolgokban;

g) a szerzetes rendek és szerzetesrendi szabályok jóváhagyásában; végül

h) a szentek canonisatiójában.

Mindezen tárgyak megpendítettnek a theologiai kézikönyvekben is, de R. azokat sokkal világosabban, szabatosabban és bővebben fejtegeti.

A IV-ik fejezetben szól a keresztény hitszabályról és a hit anyagi kútforrásairól két szakaszban. Az első szakaszban a keresztény vallás alaki hitszabályáról; a második a hit anyagi kútforrásairól.

Alaki hitszabály a keresztényekre nézve a Krisztustól rendelt tanító egyház, a magisterium Petro-Apostolicum tekintélye, illetve azon tanítvány, melyet a tanító egyház — hogy higyük — elénk ad. Ezt bevitatván R., ezáfolja a protestánsok által a hitszabályról föllálitott hamis elveket. Azért szól először a protestáns íráselvről általában; azután pedig arról, hogy a szentírás nem lehet egyedüli és tulajdonképeni hitszabály magában véve; nem hitszabálya a kereszténységnek a biblia az állítólagos egyéni Szentlélekkel; végre nem lehet alaki hitszabálya a kereszténységnek az egyéni ész által értelmezett biblia sem.

A második szakaszban két cikkben szól a kinyilatkoztatás kútforrásairól, vagyis a kereszténység anyagi hitszabályáról. Az első cikkben a szentírásról, a szentírás ihlettségéről, a szentírás kánonjáról, a szentírás magyarázatáról és olvasásáról.

A második cikkben a hagyományról. A hagyományt illető kérdéseket ismét bővebben és behatóbban tárgyalja, mint a nálunk használatban levő theologiai tankönyvek. Ezen cikk 23 §-t foglal magában.

Következik a negyedik rész, a kath. hitről, s a hit és ész közti viszonyról.

Rövid bevezetés után az első cikkben szól a keresztény kath. hitről. Szerző azért terjeszkedik ki ezen tárgyra is, mert az bizonyos, hogy a hitről való alapelvek kifejtése az alapvető hittanba tartozik. A speciális dogmatikában a hittanok adatnak elő; azért ezt megelőzőleg tudnunk kell, hogy mi a hit s ismernünk kell a hitről való alapelveket, valamint a hit és ész közti viszonyt is. Azért szól ezekről szerző a negyedik részben. Sajnáljuk, hogy helyszüke miatt e fontos kérdéssel is csak rövidebben foglalkozik; kiemeli s fejtegeti a főelveket, s eléggé tájékozó, tanulmányos.

A nagy mű tartalmának eme vázlatos ismertetése kellő fogalmat nyújt annak gazdagsága s becse felől. Ismételnünk kellene a sok oldalról felhangzott elismerés, magasztalás őszinte szavait, ha ezen, amugy is hosszúra nyult sorokhoz újabbakat akarnánk fűzni. Nem a szerzőhöz, a közönséghez szólunk hát: legyen méltán kiérdemelt pártolása által ő maga méltányló bírója a szerzőnek, ki — mondjuk ki nyíltan — a kath. irodalom barátait hálára kötelezte munkásságával.

Kazaly Imre. **Az egyetemes egyháztörténelem kézikönyve.**

I. kötet (keresztény ó-kor) 1—250 l. és II. kötet (k. közép-kor) 1—220 l. Vác, 1879 és 1880. Nagy 8-ad rét. Ára a két kötetnek 2 frt 35 kr.

1879-ben két nevezetes magyar theologiai mű látott napvilágot az édes anyanyelvünkön mindinkább szaporodó theologiai munkák között, melyekről örvendetesen jelezem, hogy ma már a theologia minden szakmájából birunk részint eredeti, részint fordított művekkel. Van hermeneutikánk, dogmatikánk, (habár csak részben; de erős a reményünk, hogy birni fogjuk az egészet) van moralisunk, pastoralisunk, egyházjogtanaink. Van a fentebb jelzett két nevezetes theologiai műben két egyháztörténelmünk. Szerzőik: Dr. Rapaics Rajmund m. tud. egyetemi ny. r. tanár és Kazaly Imre ny. r. theol. tanár Vácson. Mindkét név a nagy közönség előtt ma már ismert és nagyrabecsült név.

Szerzőnk: Kazaly Imre, ki 1879-ben e lapok hasábjain egész szakismerettel és részrehajlatlanul bírálván Dr. Rapaics művét, ugyanakkor még csak nem is sejteté a nagyközönséggel, hogy ő is hasonló művön dolgozik; csak is előszavából tudtuk meg, hogy ezt tevé és hogy csak is tiszteletreméltó habozás- és gondolkodás után határozta el magát ez új műve kiadására. És ez elhatározását helyeseljük. Jól tette, mert a hasontárgyu, de különböző felfogás szerint kidolgozott tudományos műveket örömmel birjuk több példányban, mint egyházjogtanainkkal bebizonyítottuk. És így (vagyunk egyháztörténelmeinkkel is. Ha választanunk kellene Dr. Rapaics és Kazaly művei között, úgy vagyunk velök, hogy mind a kettőt óhajtjuk; mert amit Rapaics művében nem találunk tüzetesen tárgyalva, azt megtaláljuk Kazalynál, és amit Kazaly művében nem találunk, megtaláljuk Rapaicsnál. Az olyan kérdésekről, melyek még ma is vita tárgyát képezik, mint p. o. ki a „Philosophumen a“ szerzője? megismerjük a két műből a különböző véleményeket. De nem hasonlítgatok; mert czélom szerzőnk művét ismertetni.

Sz. művéből megjelent az ó- és középkor. Iskolai kézikönyvet irt, ami jelesen sikerült neki. Nem is kételkedtünk a siker fölött; mert Sz. e tekintetben ügyességéről meggyőzött bennünket „Egyházjogtan“-ával, melyet jelenleg rendez harmadik kiadás alá. Bámuljuk Sz. munkásságát és

hangya-szorgalmát, melylyel műveit, mint a kor színvonalán állókat és a tudományos igényeknek megfelelőket összeállítja. Jelen kézikönyve is meggyőző bennünket állításunk igazságáról. S hogy mások is meggyőződjenek erről, nem kell több, csak fussák át a Sz. által megnevezett kútfőket a forrásokon kívül, melyek között igen gyakran fognak találkozni folyóiratokkal, dissertatiókkal, broschürökkel. Hát még az a sok jegyzet, melyek oly annyira becsesek a mű majdnem minden lapján.

Sz. iskolai kézikönyvet irt. ugyanazért rövid az előadásban, még is semmi lényegest el nem hagy. semmi fölöslegest nem mond. Csak a dogmaticus és lyurgicus részeket mellőzi; mert ezek másutt szoktak tüzetesen tárgyalatni, nevezetesen: a dogmatica- és pastoralisban. Különböztetve művét — előrebocsátván az egyháztörténelem fogalmát, czélját, hasznát, kellékeit, forrásait és az egyháztörténelem irodalmát — az ismeretes három epochára osztja, s mindegyik epochát ismét az ismeretes két-két periodusra. Minden periodust aztán öt fejezetben tárgyal, melyek a következők:

1) Az egyháznak jö- és balsorsáról (propagatio et persecutio Ecclesiae.) 2) Az egyházi kormányzatról (hierachia). 3) A felmerült hittani vitákról, eretnokségekről és szakadarságokról (lites haereses, schismata.) 4) Az egyház vallás-erkölcsi életéről (vitae et morum disciplina). 5) Az egyházi írók- és iskolákról (litteratura.)

Ezen keretben dolgozta ki Sz. az eddig megjelent két korszak négy periodusát, szerencsésen oldva meg a nehezebb kérdéseket is. Így p. Liberius pápa ügyét kétféleképen magyarázza. Azt is megengedi, hogy aláírta vagy az első vagy a harmadik sirmiumi formulát: de meg azt sem tartja lehetetlennek, hogy Liberius aláírása csak az arianusoktól koholt bír, mit bizonyítani látszanak a rendkívüli öröm, melylyel a visszatérő pápa Romában fogadtatott és az, hogy a kath. egyház a szentek közé igtatta Liberius. I. k. 2. f. 172 l. megvalljuk, itt szívesen olvastuk volna Sz. egyéni nézetét. Sokkal szebben fejt meg a nehézséget, mely I. Honoriusnak kárhoytatásából származik a VI. egyetemes zsinaton I. k. 2 f. 207. l. Szépen és világosan tárgyalja a haeresiseket, melyek pedig a legnehezebb kérdéseket képezik az egyháztörténelemben. A „Hiszek egy“-nek apostoli eredetét I. k. 1 f. 45.46 lapján bizonyítja szerző az adversariusok ellenében.

A második kötetben (középkor) szinte ügye-

sen halad Sz. szem előtt tartván a rövideggyel párosult szabatosságot. Kiváncsiak voltunk: miként tárgyalja a pápa-királyok történetét a Karolingiek alatt és a különböző olasz pártoknak a hatalom után való versengése alatt? E kérdést is világosan és szabatosan tárgyalja II. k. 20—30 l. Igaz, hogy VI. (v. VII) István és III. Sergius ellen felhozni szokott ellenvetéseket elhagyja Sz. e §-ban; de azokat később külön §-ban tárgyalja a 43. 44 lapokon „A canonellenes ordinatiók érvénye fölött támadt viták“-ban, mely vitákra okot adtak a VI. (VII) István és III. Sergius által eszközölt depositiók. Itt Sz. figyelmét talán kikerülte némelyek azon vélekedése: hogy az említett pápák nem az ordinatiót nyilvánították semmisnek, hanem csak az illető letett papokat beneficiumaiktól fosztották meg. És hogy még is az mondatik rólok: ordinationes a praedecessore factas irritas declaravit, onnét van, mert akkor még az ordinatio a beneficiumok adományozásával összeesett ügy, hogy az akkori időkben az ordinatio egyszersmind jelenté a beneficiumok collatióját is, következöleg a semmisnek nyilvánított ordinatio akkor jelenthet egyszerűen privatiót is a nélkül, hogy a felvett ordo érvényessége kétségbe vonatnék. A következő §-ban szintén II. k. 44 l. „A negyedszeri házasságok érvényére vonatkozott viták“-ról szól. Úgy az előbbi, mint ez utóbbi §§-ok olyanok, melyek nem minden egyháztörténelemben találhatók és a melyek felvételével Sz. csak elismerést vivott ki magának.

Van e II. kötetben minket, magyarokat közelebből érdeklő hely: „A magyarok megterése“ a 11. s a következő lapokon. A 16. lapon meggyőződünk, hogy Sz., e §§. összeállításánál is szorgalmasan buvárkodott. És ezért neki köszönet! annál is inkább, mert az idegen szerzők rólunk, magyarokról v. hibásan v. csak kicsinylőleg szólnak.

De másutt is Kazaly műve idáig úgy van összeállítva, hogy ellene vajmi kevés kifogásunk lehet. Ami volna is, az olyan, hogy nem indít bennünket tüzetes tárgyalásra; mert meggyőződünk, hogy azok, miket kifogásolhatnánk, vagy csak tollhibák vagy sajtóhibák, mint p. az exarcháról szóló §-ban I. k. 2. f. 151 l.

Irálya a műnek igazán zamatos magyar. Hogy a hiányzó jó magyar szavak helyett inkább a latin szavakat használta magyarosan (acolythus,

exorcista, lector, ostiarius stb.) ez ellen szinte nincs kifogásunk, sőt helyeseljük eljárását ebben is. A fentebb említett sajtóhibák azonban épen nem gyakoriak, sőt dicsérendő csekély számmal fordulnak elő.

Végre midőn Istentől erőt, egészséget kívánunk a szerzőnknek műve már jelzett (1881, május v. junius) mielőbb befejezéséhez, egy kérésünk volna hozzá. Kérjük ugyanis, hogy művében a legujabbkori egyháztörténelmet se hagyja figyelmen kívül. Tárgyalja abban a legujabb eseményeket is azon szabatossággal, melylyel a régi eseményeket tárgyalja. Különben, ha szerzőnek ez úgy is szándéka volt, annak csak örülünk.

A mű Hidasy Kornél v. püspök ur ő méltóságának van ajánlva s szerző ordinariusától approbálva. Melegen ajánljuk a nagy közönség pártolásába!

D. Gy.

Szabó F. A legujabb kor története. I.
Napoleon bukásától III. Napoleon bukásáig 1815—71. Menzel. Springer, Horváth s mások művei után átdolgozta Szabó Ferencz eleinéri plebános. Budap. kiadja a szerző. kis 8-adrét I. k. 392 l. II. k. 440. III. köt. I. II. füzet. 224. Ára egy-egy füzetnek (egy kötet 3—4 füzetből áll) 45. kr.

Tagadhatatlan, hogy a szerző igen jó szolgálatot tett irodalmunknak, midőn legujabb korunk történetének adatait összeállította s ekként világos képet nyújtott azon eseményekről, melyek hozzánk közelebb esvén, jobban érdekelnek; s mégis a folyton előttünk végbemenő tények által, ezeknek közvetlen behatása miatt inkább vannak a feledékenységnek kitéve. Tankönyveink jobbára a bécsi congressussal végződnek; s az újabb események előadásának, néhány monografián kívül, alig van terméke irodalmunkban. S naponként olvassuk a lapokat, folyton találunk utalásokat a közelmultakra, pedig épen ezek iránt alig vagyunk tájékozva, s legfeljebb holmi encyclopaedikus művekből szedhetjük az itt-ott elszórt adatokat. Kitűnő gondolata volt tehát szerzőnek, midőn a művelt magyar olvasóközönségnek oly művet akart nyújtani, mely a czimben említett nevezetes időszakot hiven és élénk színekben festve állítja szem elé.

„A mű — írja szerző előszavában — mint annak felosztásából kitetszik, nem szaktudósok,

hanem a művelt középosztály számára készült, azért irálya is egyszerű és oly kellemesen vonzó (?) hogy a munka többszöri olvasás után is élvezetes olvasmány marad.“ Ezt, elolvastván a munka eddig megjelent részeit, alább teendő megjegyzéseink fentartásával, magunk is aláírhatjuk.

Szerző, mint műve czimlapján jelzi, Menzel (talán Menzel?), Springer, Horváth s mások művei után „átdolgozta“ a legujabb kor történetét. Jó lett volna megmagyarázni, miként fogta fel szerző azt az „átdolgozást“? Mert nekünk úgy tetszik, hogy az ausztriai viszonyok Springer, a magyarok Horváth Mihályból vannak kivonatotva, a többi események pedig legnagyobbbrészt Menzelből, sokszor szószó szerint lefordítva.

Hogy a munka tartalmát jelezhessük, elég lesz tán a czimeket, a fejezeteket ideírni.

Az első kötet 12 könyvre oszlik, a következő fejezetekkel. A restauratio Franciaországban. Ferencz császár és Metternich herczeg. A reactio Németországban. A nyugtalanságok Olaszországban. A spanyol forradalom. A görög forradalom. Canning és Miklós. Az orosz-török háboru. Az 1825—7-iki országgyűlés. X. Károly. A juliusi forradalom. A belga forradalom.

A második kötet 13—26. könyv a következőkről szól: A lengyel forradalom. A németországi mozgalom. A svajeci és olaszországi mozgalom. A polgárkirályság Franciaországban. A görög-orosz rendszer. Ferencz császár végévei és halála. Gróf Széchenyi István. A reformok Angolországban. A polgárháboru a pyrenei félszigeten. Egyházi felhevülések Németországban. V. Ferdinand. Kossuth Lajos. A különszövetség háboruja és IX. Pius. Hogyan járta le magát Lajos-Fülöp?

A III. köt. első két füzetében ezek vannak: (27—35 könyv.) A februári forradalom. Az 1847—8 magyar országgyűlés. A „rendszer“ bukása Austriában. Az első magyar felelős ministerium. A német marcziusi forradalom. A császár menekülése Bécsből. A prágai szláv congressus és Windischgräcz. A bécsi birodalmi gyűlés. A magyar kormány és camarilla.

A mi az egész mű irányzatát illeti, mivel az legnagyobbbrészt Menzelből van véve, természetes, hogy ezen írónak elvei, meggyőződései, történeti felfogása, sajátos modora és irálya vonul végig e munkán. Menzel hívő protestans, igen

élénk kritikus, saját szerűen, bizonyos pointírozással ír németül, s irálya jellemzetes inkább, mint történeti. Épen ezért érdekes olvasni, mert ő bizonyára nem fog untatni. Ellenevan a Bourbonoknak, gyűlöli az orosz, nagy német, ahol csak lehet, üti a szent szövetségnek, Metternichnek absolutismusát, majd meg gyámoltalanságát. Átalában pedig conservatív érzelmű, bárha mint protestáns, így is azonban sok másnál elismertőbb lévén a kath. egyház iránt, nem ismeri azt annyira, hogy róla correct módon írasson. Bármint törekedett is tán részrehajlatlan lenni, sok helyütt elárulja nem annyira, mint említők, elfogultságát, mint inkább azt, hogy nem ismervén elegendőleg egyházunkat, annak szervezetét, s elveit, nem tud rólunk illően írni. S ha az átdolgozó csakugyan átdolgozói szemmel ment volna végig művén, — s az átdolgozászime adott volna neki erre jogot — valóban nem egy passust hagyott volna ki a műből, vagy legalább is elvette volna életét. Az átdolgozó eleméri plebános, — és bizonyára nem csökkentette volna az egyébként egészében egészséges munka érdemét, ha p. (I. k. 96 l.) nem adja ki, nem fordítja le azon igazságtalan ítéletet az egyházzól, mintha „a XIX. század egyháza hosszú szenvedés után gyöngeségében még némi terméketlenséget is tanúsított (volna.) midőn nem volt képes, mint a korábbi századok, az új helyzetek számára új eszközöket feltalálni,“ s e szerint a jezsuiták visszaállítását forceirozta. Átdolgozó bizonyára ismeri az e században alakult szerzeteket, congregatiókat, főleg Franciaországban az u. n. nem authorisált szerzetesrendeket, ezek többnyire újkeletűek; ha továbbá p. X. Károly jezsuita félelmét ecsetelvén, megjegyzés nélkül nem mond olyanokat, amik sértik a kath. érületet. S kérjük, reactio (gyűlöletes értelem) volt-e, ha az ország minden tanodája (I. k. 105 l.) a jezsuiták felügyeletére bizatott? Lehet-e (I. k. 115 l.) az inquisitiót hirhedt mellékneven nevezni, megjegyzés nélkül? Nem különös-e (I. k. 220 l.) hogy a karabusai kalózfészeknél jellemzőleg hozatik fel, hogy „egy templom is volt itt, melyben a kalózok a boldogságos szűz Máriát, mint a tolvajok anyját „Panaghia Klephtrina“ név alatt imádták és gazdag zsákmányért esedeztek?“ Ez is bátran elmaradhat. Az I. k. 287 lapján említi átdolgozó, hogy „hittérítők járták be Franciaországot, hogy rendkívüli ajtatosságot tartsanak a

szabadban és magas keresztekkel állítsanak fel.“ Ezek pedig a missiók voltak, nem hittérítők, s a missió végén annak emlékeül, szoktak fogadalmi keresztekkel állítani. Külföldön gyakori ez. És II. k. 60. l. Eylert „püspökről“ szól, pedig az bizony valami superintendens volt. És bántó az is, hogy (II. k. 411.) híven adja Menzelnek egy malitiosus megjegyzését Talleyrandtól, halála alkalmából. — ezt is bizvást elhagyhatta volna. — Ezekből elég legyen ennyi.

Vannak még megjegyzéseink az átdolgozás, fordítás iránt. Sok helyütt nagyon német szagú a szöveg. A nagyon is hü fordítás a magyart németessé teszi. Így I. k. 145 l. „A többi szigetekről stb.“ majdnem érthetetlen. Az I. k. 242. l. ezen mondata „Lipót az árnyékkirály (görög király) és diplomatiái hézagpótló szerepére nagyon is jónak látta magát, s azt nem fogadta el.“ Itt a német frázisnak hü fordítója elveszi egészen az eredeti értelmét. Azt akarta Menzel mondani, hogy Lipót belátta, mit akarnak belőle csinálni, s mintegy megvetőleg nem vélte magát oly jambornak, hogy ily szerepre vállalkozzék. Kissé különös, midőn átdolgozó „tizenkettedrét államokról“ (Duodez-Staaten) szól. Igaz, hü fordítás, de nem magyar; apró államok jobb, s meg is értjük. Kijegyeztünk több ilyféle dolgot; de elég legyen csupán a figyelmeztetés.

Ne vélje azonban a t. átdolgozó úr, mintha mi jó szándékát, buzgó törekvését félreismernők. Sőt épen azért, mert úgy hisszük, hogy ezen valóban hézagpótló munka sok kézbe fog kerülni, s óhajtuk is, hogy olvastassék, mert egészében megérdemli s nagyon érdekes, ügyes olvasmány, épen azért kérjük, hogy műve folytatásában legyen figyelemmel talán nem alaptalan megjegyzéseinkre. Csak azon szándék vezérel, hogy e munka további folyamában legyen figyelemmel az ilyesekre, hogy ez a munka a maga missióját úgy teljesíthesse, hogy ne rontson. Ugy vagyunk vele, hogy egy-egy kifogásolandó megjegyzés, észrevétel, főleg ha pikáns, megmarad az emlékezetben, míg a mi jó, ha még oly nagy is, feledésbe megy.

Érdeklünk a folytatást. Dolgozzon rajta csüggedetlenül; felette hasznos szolgálatot tesz vele; megelőz sok rossz munkát és tért foglal el. Határozottan ajánljuk ezen érdekes, átalában meglehetősen elfogulatlanul írt történeti művet ol-

vasóink figyelmébe. Átdolgozó pedig, kérjük vegye jó néven megjegyzéseinket. Azok az ő eredetieit illetik inkább, mint őt magát, kit a legjobb, tudományos szándék vezérel.

A munka 4 kötetre van tervezve. Eddig

megjelent 2 köt. s a 3-iknak két füzeté, melyekben a 48-as idők tárgyalatnak. A munka aránylag olcsó. Egyszerűen van kiállítva, de jól olvasható betűkkel.

Irodalmi vegyesek.

— A „Figyelő“, Aignernek ezen életrevaló irodalomtörténeti közlönye, ez évi első füzeté, igazi rokonszenvvel közölt életrajzát adja idős b Szinnyei Józsefnek, mellékelvén a szerény tudós arcképét is. Jól esik, már csak azon érdeklődésnél fogva is, melylyel a bibliographiai tudomány iránt, s ennél fogva a derék Szinnyei, ezen tudomány hangyaszorgalmu munkása iránt viseltetünk, ezen életrajz néhány adatát reprodukálni. Szinnyei szül. 1830. marc. 18. Rév-Komáromban. Tanult Nyitrán s Komáromban, aztán 1845—6, a pesti egyetemen a történelmi előadásokat hallgatta, 46—8-ban Győrött jogász volt. A 48—9-iki időkben katona lett, s mint honvédfőhadnagy capitulált Komáromban. Utóbb Gancsházán élt visszavonulva, majd meg Pozsonyban ügyvédkedett. 1869-ben Pestre jött, a biztositási pályára lépven, s 1872. év végén az egyetemi könyvtárnál kapott alkalmazást, hol azóta mint első könyvtárőr, tankadatlanul dolgozik s meglepő sikerrel a bibliographia terén, kiváló specialitását képezvén s e nemben az egyedüli, hirlapirodalmunk bibliographiájának megalkotása. Határozott célja, iránya, passiója volt kora ifjuságától fogva a könyvbúvárlat, élete minden körülményei közt sohasem hagyta el ezt. Irt. fordított apróbb dolgokat is, de ezek eltűnnek könyvészeti munkássága mellett. 1862 óta gyűjti a külföldi, de kivált hazai hirlapjainkat, s ezeknek hazánkban legalaposabb ismerője. s ujabban a hirlapkönyvtárak eszméjének minden tudós hálájára lekötölezett agitatora. Vajha mi hamarabb elérhetné célját! Ő rendezte, catalogisálta az egyetemi könyvtárt. Folyton dolgozik a hirlapok és folyóiratok repertoriumának készítésén, s az eddigi 2 vaskos kötetben mintegy 56.437 eltemetett czikket támasztott új életre. A történelem és segédtudományok repertoriuma (1874) nagy 8-rét XXVI. lap. és 1486

hasáb, a természettudomány és matematikáé (1876) XIV. és 608 hasáb. Ezeket az akademia adta ki. „Magyarország természettudományi és matematikai könyvészete (1472—1875)“ VIII. és 1008 hasáb, a természettud. társulat kiadványa, száz arannyal jutalmaztatott. 1862. óta rendszeresen vezeti hirlapirodalmunk statistikáját, s általán hazai irodalmunk könyvészetét. Minden legkisebbet följegyez. Ismeri, jegyzi folyton kath. hirlapirodalmunk minden legkisebb termékét. Apróbb czikkei százakra mennek. Valóban a munkás, fáradhatlan szaktudós példánya. S kis lapunkat is megtisztelte 1879. 11. számban „Könyvtárrendezésről“ szóló alapos czikkével. Adjon az Isten sok ily derék tudóst hazánknek.

— *Bunnyitay Vincze*, békényéri plebános jeles történetbúvár a gazdag nagyvárad püspöki könyvtárhoz könnyvtárnokká neveztetett ki.

— *Előfizetési felhívás* Bougaud Emil orleans-i püspöki helynök „A Kereszténység és Korunk“ című művének I. kötetére. — Szerzőnk, — kit saját engedélyével a t. magyar olvasó közönségnek bemutatni szerencsések vagyunk — azzal kezdi művét: „A kereszténység tárgyalásának megírására vállalkozom, korunk szempontjából.“ — És valóban tárgyalja a kereszténységet, tárgyalja, elemezi behatóan, költői emelkedettséggel, ragyogó előadással és mégis nemes egyszerűséggel mindvégig. A kereszténységnek — e vén góth egyháznak — melynek Chateaubriand csak külsejét ismertette, Lacordaire, Nicolas stb. csak egyes részeit világították meg — szerzőnk bevezet szentélyébe is; megmagyarazza azt, szerencsésen találva el a hangot, melyet korunk legjobban meghall, legjobban megfigyel. Az első kötetnek czíme: Vallás és vallástalanság, s e kettős tárgy át van szöve korunk társadalmi kérdéseinek magasztos és világos fejtegetéseivel, melyeket a tudósok, a mű

velt világiak és nők egyaránt élvezhetnek: amazoknak elméjét, emezeknek szívét hódítják meg. Mi igyekeztünk az eredetihez hívek maradni, és — magyarán fordítani. Minden kötet magában is teljes egészet alkot. A műről legyen elég ennyi. Az érdeklődőket kérjük: tekintsek meg pompás folyóiratunknak, az „Uj Magyar Sion”-nak 1879. marcziusi füzetét, melyben a mű két első kötete ismertette van s ezt is olvassuk: „Jelen munka 1874. óta kétféle, egy nagyobb és egy kisebb alakban forog közkézen és pedig a nagyobb már harmadik, a kisebb pedig negyedik kiadásban. — Vajha magyar nyelven is legalább egy kiadást láthatnánk belőle.” Kinek kegye- és bőkezűségénél csak szerénysége nagyobb: magas Maecenasunk pártfogása mellett a körül-belül 35 ívre terjedő kötetet, melynek rendes ára legalább három forint volna — 1 frt 50 kr-ért adhatjuk. Papnövendékeknek 1 frt 20 kr. — Gyűjtőknek minden 10 után tisztelet-példánnyal szolgálunk. Az előfizetéseket f. évi február 20-ig Spett Gyula szentszéki jegyzőhöz (Nagy-Várad, püspöki lak) kérjük beküldeni. Az I. kötet f. év május havában okvetetlenül megjelenik, a többi kötetek lehető gyorsan fogják követni egymást. Nagy-Várad, 1881. január 20-án. *Dobos Lajos és Spett Gyula* I. sz. n. várad-megyei áldozárok. — Ajánljuk e becses művet az érdeklődő kath. közönség figyelmébe.

— *Melegen ajánljuk* t. olvasóink figyelmébe a „Deutscher Hauschatz in Wort und Bild” című szépirodalmi képes lapot, mely Regensburgban a jónevű Pustet kiadásában jelenik meg évenként 18 füzetben. Egy füzet 40 pfennig. Gyönyörű jutalomképpel kedveskedett az előfizetőknek „Krisztus Pilátus előtt”, olajszin-nyomat aranyra.

* *Megjelent* a „Jó pásztor” egyházsónok-

lati folyóirat IV. füzete. Rév-Komárom. Szerkeszti Hajóssy Gy. Krizánt. Előfizetési ára 4 ft. E füzet 10 sz. beszédet tartalmaz egész fekete vasárnapig. E füzetes vállalat bővebb ismertetése legközelebb fog következni.

* *Sarmaságh Géza*. Lacordaire H. Domokos egyházi beszédei. Jézus Istensége. Szathmár. 1881. 8. r. 195. I—VIII. II. kötet. Ára 1 frt. A mai számunkra elkészett. Jövőre bővebben ismertetjük.

— *Előfizetésre való felhívás* ily című könyvecsére: „November Hava”, a tisztítóhelyen szenvedő lelkek emlékének szentelve. Irta Dossenbach István, Jézustársasági atya. Német eredetiből fordította: Dr. Lessenyey Ferencz, szatmár-egyházmegyei áldozár, papneveldei hittanár. — Az egyház november havában üli a halottak emlékűnnepét (innen e könyvecske czime): de ezen eljárása által korántsem akarja azt jelezni, hogy az év más havában és napján mellőzzük a halottak iránt tartozó kötelmeinket: hiszen maga az egyház is megemlékezik naponként a szentmisében a halottakról. Jelen könyvecske feladata a tisztítóhelyen szenvedő lelkek javára szolgáló ájtatosság terjesztése, hogy egyrészt az ott visszatartott lelkeknek szabadulást szerezzünk, másrészt saját üdvünket munkáljuk. Felette kívánatos, hogy jelen könyvecsket (mely az eredetiben 17 ívre terjed, 16 rétből) minden olvasni tudó keresztény kath. ember megszerezze: mit hogy annál könnyebben megtehesse, a legcsekélyebbre szabott ára t. i. bérmentes postai megküldés mellett 60 o. é. krajczár. Áldozárok a fennemlített áron kívül 3 szent mise intentio elvégzéseért is megkaphatják. A megrendelések f. évi márczius végeig teendők.

— *Kempis Tamás*, Dr. Nogáll János által átdolgozva sajtó alatt van.

TARTALOM:

Nmt. ft. dr. Roskoványi Ágoston nyitrai megyés püspök felszázados áldozásának emlékére.

Szemle. Répászky J. Általános Dogmatica. Szabó F. A legújabb kor története.

Kazaly Imre. Az egyetemes egyháztörténelem kezikönyve. Vegyesek.

A megrendelések teljesítésére ajánlja magát **Szolcsányi Gyula**, könyvkereskedő Egerben.

Nyomatott az érseki lye. könyvnyomdában, Egerben, 1881.